

CROSSROADS

EN RAPPORT FRÅN GÖTEBORGS KYRKLIGA STADSMISSION 2016

Kontakt:

Lennart Forsberg, socialchef, 031-755 36 06, lennart.forsberg@stadsmissionen.org

Åsa Vilu, enhetschef, 031-755 36 90, asa.vilu@stadsmissionen.org

GÖTEBORGS KYRKLIGA
STADSMISSION

PROCESSER SOM CROSSROADS HAR DRIVIT

Crossroads har kontinuerligt arbetat för att undanröja de hinder som EU-medborgare och varaktigt bosatta tredjelandsmedborgare möter i Sverige. Det har bland annat resulterat i tre anmälningar till EU-kommissionen.

- Den första anmälningen gäller folkbokföringsansökan hos Skatteverket för arbetstagare. Skatteverket anser att EU-medborgare måste uppfylla vissa villkor för uppehållsrätt enligt Utlänningslagen och Direktiv 2004/38, men kräver utöver det felaktigt att individen även ska uppfylla en folkbokföringsgrundande uppehållsrätt vid tidpunkten för Skatteverkets prövning. Denna praxis medför ett otillåtet hinder för den fria rörligheten.
- Den andra anmälan gäller icke-ekonomiskt aktiva EU-medborgare och deras tillgång till sjukvård. Crossroads anser att Skatteverket tolkar lagstiftningen alltför restriktivt och kräver ytterliga bevis från hemlandet som EU-medborgarna behöver uppvisa för att folkbokföra sig i Sverige.
- Den sista anmälan handlar om arbetssökande och deras ansökan om folkbokföring i Sverige. Återigen avslår Skatteverket systematiska folkbokföringsansökningar med hänvisning till att den sökande måste kunna visa på möjlighet att försörja sig i Sverige under minst ett år. Detta sker trots att de aktuella EU-medborgarna har uppehållsrätt enligt Utlänningslagen och Direktiv 2004/38.
- Vid starten av projektet drev Crossroads frågan kring öppnandet av bankkonton för icke folkbokförda EU-medborgare och varaktigt bosatta tredjelandsmedborgare, bland annat genom remissyttrande till regeringsutredningen. Frågan kommer under 2016 att lösas genom att Sverige kommer att implementera Direktiv 2014/92 som säger att alla bosatta inom EU har rätt att öppna bankkonto.

REKOMMENDATIONER/KRAV

UTBILDNING AV PERSONAL INOM SAMHÄLLETS INSTITUTIONER

Liksom i tidigare rapporter ser Crossroads att en ökad kunskap hos myndigheter kring EU-medborgares rättigheter är central för att förhindra social och ekonomisk utestängning av målgruppen. Vi uppmanar myndigheter att ha väl utarbetade riktlinjer för de EU-medborgare som valt att använda sig av den fria rörligheten. Detta skulle minska mycket frustration och ge dessa personer en möjlighet att ta del av de rättigheter man i egenskap av EU-medborgare/tredjelandsmedborgare har.

VALIDERING AV ARBETSMERITER

Vi anser att en förenkling av att tillgodoräkna sig utländska meriter genom ett förbättrat system för verifiering hade underlättat väsentligt för varaktigt bosatta tredjelandsmedborgare. Till skillnad från EU-medborgare behöver varaktigt bosatta tredjelandsmedborgare uppehållstillstånd efter tre månader i Sverige, vilket ofta leder till problem med tanke på de långa väntetider som för tillfället råder hos Migrationsverket.

SJUKVÅRD

Medlemsländerna inom EU är skyldiga att samarbeta med varandra i frågor om sjukvårdsförmåner. Det är inte rimligt att den vårdsökande själv ska behöva sköta kontakten mellan medlemsländernas myndigheter. Svenska myndigheter ska göra en ordentlig utredning av personens försäkringstillhörighet i enlighet med de skyldigheter som Sverige har att följa enligt EU-rätten.

Ett förslag som beskrivs senare i rapporten från är att Sverige borde titta på möjligheten att införa den italienska sjukvårdsmodellen rörande subventionerad vård för försäkringslösa EU-medborgare.

CROSSROADS

SOM EN DEL av det påverkansarbete Crossroads utför har man under de gångna åren producerat två årsrapport som har försökt summera och beskriva läget för gruppen socialt utsatta EU-medborgare i Göteborg, men även beskrivit Göteborgs Stadsmissions och Crossroads arbete med denna grupp.

Crossroads har drivits som ett treårigt projekt som i den formen avslutades i december 2015. Denna rapport är till huvudsak en summering av projektet och de behov som vi har kunnat identifiera hos våra besökare.

Med denna rapport vill vi även försöka bredda diskussionen kring begreppet EU-medborgare. Vi möter också en stor grupp varaktigt tredjelandsmedborgare. Dessa grupper syns inte alltid på Göteborgs gator utan försörjer sig många olika sätt bland annat genom arbete inom den svarta marknaden och de bor under väldigt osäkra levnadsförhållanden i Sverige.

START OCH UTVECKLING

Under ett flertal år kunde Göteborgs Stadsmission se en växande grupp EU-medborgare som sökte hjälp och stöd i de verksamheter som rör hemlöshet och social exkludering. Målgruppens behov kunde inte tillgodoses i de ordinarie verksamheterna, vilket ledde till att projektet Crossroads startades i november 2012 i syfte att möta behovet av rådgivning/information och basalt stöd på ett mer strukturerat sätt.

Utgångspunkten för projektet var att motverka ekonomisk och social exkludering av EU-medborgare i Göteborg. Idag tre år senare är situationen för denna växande grupp fortfarande svår och tröskeln till ett arbete och en bostad är alltför hög. Många som lever i hemlöshet i Sverige har svårt att hitta bra vägar till självförsörjning och lever stora delar av den tid de vistas i Sverige utanför samhället.

Både kommuner och ideella organisationer i Göte-

borgsområdet har utvecklat olika verksamheter och projekt riktade mot denna grupp, vilka erbjuder stöd både vad gäller tak över huvudet, men även mat, daghem för medföljande barn etc. Vårt projekt kan ses som en del av detta större pussel där man utifrån målsättningen att motverka ekonomisk och social utestängning av EU-medborgare har utvecklat en verksamhet som fokuserar på rådgivning och informationsspridning.

Under de tre år som har gått har många av de människor som lever i denna situation i Göteborgsområdet kunnat få individuellt stöd och råd inom ramen för projektet. Samarbetet via ett Ideburet Offentligt Partnerskap (IOP) är också en markering av Göteborgs Stad att vilja ta ansvar för stadens invånare via samverkan med andra frivilliga organisationer i Göteborg

MÅLGRUPP

Crossroads målgrupp är avgränsad till EU-medborgare och varaktigt bosatta tredjelandsmedborgare som uppehåller sig i Göteborgs stad och som lever i hemlöshet och/eller är arbetssökande.

Bland våra besökare ser vi två tydliga grupper. En grupp som vill försöka etablera sig i Sverige samt en grupp vars utgångspunkt är att på kort tid tjäna ihop pengar att ta med sig hem. Gemensamt för de båda grupperna är en önskan om att finna försörjning. Vi har haft som ett av våra mål att informera besökarna om deras rättigheter, skyldigheter samt möjligheter på ett språk de förstår, helst deras hemspråk. Informationen ska ge besökaren en möjlighet att fatta ett beslut utifrån en reell grund om dennes möjlighet att etablera sig i Sverige.

Crossroad har sett att besökarna i många fall har en alltför optimistisk syn på möjligheten att skaffa sig försörjning i Sverige.

Över tid har vi inte sett några större förändringar i sam-

mansättningen av målgruppen som besöker verksamheten.

Vad som inte uppmärksammats i den offentliga debatten är de EU-medborgare som inte försörjer sig i gatumiljö, men som i många fall lever under mycket knappa förhållanden. Merparten av de besökare som Crossroads möter tillhör denna utsatta grupp.

CROSSROADSS UPPDRAG

Crossroads arbetar på olika sätt och utifrån olika metoder, men alla delar av projektet har utgått från det övergripande målet om att genom information och kunskap underlätta för målgruppen att ta egna beslut om sin livssituation i Sverige. Samtidigt har projektet också verkat för att målgruppen ska bemötas och få korrekt hjälp hos de olika institutioner och myndigheter som de söker stöd hos. Utifrån detta kan man bäst förstå projektets huvudmålsättning som tvådelat, där det dels har syftat till att erbjuda stöd och rådgivning riktat mot individer och dels har syftat till att erbjuda rådgivning till andra verksamheter, myndigheter och media som har varit i behov av information eller kunskap kring EU-medborgarnas situation.

Crossroads har behövt arbeta flexibelt med utgångspunkt från de hjälpsökandes behov och verksamheten har fått växa fram över tid. Eftersom gruppen EU-medborgare och varaktigt bosatta tredjelandsmedborgare inte är homogen har vi valt att lokalisera ett antal punkter som har varit gemensamma för grupperna.

En av dessa gemensamma faktorer är sökandet efter försörjning. Eftersom flera samhällsfunktioner i Sverige baseras på att individer har ett svenskt personnummer är det främst svårigheten att få ett sådant som ställer till med problem för de hjälpsökande som Crossroads kommer i kontakt med. För att få ett svenskt personnummer behöver man i många fall ha en svensk adress, vilket leder till ett moment 22, eftersom man för att få bostad, jobb och bankkonto ofta behöver ha ett personnummer.

Påverkansarbete riktat mot myndigheter och andra organisationer har främst skett genom att erbjuda kunskapsutveckling till de olika myndigheter och institutioner som kommer i kontakt med vår målgrupp och genom att stötta dem med kunskap gällande deras fortsatta arbete.

RÅDGVNING

Crossroads har utvecklat och fokuserat stora delar av sitt arbete på individuell rådgivning, men även på att skapa samarbeten med myndigheter och andra organisationer. Detta för att på individnivå underlätta och skapa nya kana-

ler med nyckelorganisationer som till exempel Arbetsförmedlingen.

Arbetet med att ta emot besökare och ge dem rådgivning ser olika ut. Om man ska beskriva strukturen för rådgivningssamtalen består det första samtalet av några centrala element; Vilka mål besökaren har med sin vistelse i Sverige, vilken boendesituation besökaren har och hur planerna kring försörjning i Sverige ser ut. Utifrån personens förutsättningar och egna mål arbetar Crossroads EU-vägledere tillsammans med personen fram en handlingsplan. Handlingsplanen kan bland annat innehålla information om vilka kontakter som behöver tas med olika myndigheter, om CV behöver skrivas etc. I många fall följer personal från Crossroads med individen på möten med myndigheter för att stötta i processen.

För att rådgivningen ska fungera har vi satsat på språklig och kulturell kompetens. Crossroads tre EU-vägledere har följande kompetenser i nuläget:

- internationellt socialt arbete och mänskliga rättigheter
- internationella relationer och diplomati med inriktning på migrationsfrågor
- jurist med inriktning på EU-rätten

Utöver svenska behärskar våra EU-vägledere följande språk: ryska, ukrainska, serbiska, engelska, rumänska, italienska, franska och spanska.

MYNDIGHETSKONTAKT OCH REGISTRERING

En viktig del av vårt arbete utgörs av kontakt med olika myndigheter. Eftersom många myndigheter och organisationer som möter Crossroads målgrupp inte har tydliga riktlinjer eller tillräcklig kunskap är samverkan avgörande för att besökarna ska kunna få sina rättigheter tillgodosedda.

Ett lyckat exempel på detta är samarbetet med Arbetsförmedlingen. Tillsammans med Arbetsförmedlingen Centrum i Göteborg har vi skapat en gemensam rutin för registrering hos Arbetsförmedlingen och därmed ansökan av samordningsnummer. Samarbetet innebär i korthet att besökarna kan påbörja sin registrering redan hos Crossroads, vilket underlättar både för våra besökare samt personal på Arbetsförmedlingen. Samarbetet har fungerat mycket bra och har medfört att ett stort antal personer nu är inskrivna hos Arbetsförmedlingen och har erhållit samordningsnummer.

Crossroads har även tillsammans med EURES¹ anordnat ett antal workshops om hur man söker arbete och skriver CV i Sverige. I de fall där den hjälpsökande har hög

utbildning hjälper vi även till i kontakten med arbetsförmedlingens EURES. Arbetsförmedlingen har även informerat Crossroads om förekommande rekryteringsträffar där vi kunnat hänvisa lämpliga arbetssökande.

Utöver detta har en rad andra samarbeten och dialoger påbörjats med bland annat Socialtjänsten och delar av den lokala vårdkedjan.

BASALT STÖD

Utgångspunkten i Crossroads projektbeskrivning har inneburit att tillgodose ett visst basalt stöd. Detta stöd har förändrats över projektiden. Från början delade vi ut kläder och erbjöd duschmöjligheter. Detta visade sig vara alltför resurskrävande varför Crossroads övergick till att istället erbjuda diakonala medel i form av en möjlighet att hämta ut kläder i Göteborgs Stadsmissions second hand-butiker. I de fall besökare saknar egna medel hjälper vi även till att betala mediciner.

Crossroads serverar frukost varje vardag, vilket medför en möjlighet att nå målgruppen på ett naturligt sätt. Vi har noterat att många av dem som besöker oss saknar förtroende för myndigheter och organisationer, men att de via frukosten ges en förtroendebyggande möjlighet. Vid övriga önskemål kring basalt stöd hänvisar vi till övriga aktörer och organisationer inom IOP, där det basala stödet täcks.

Boendesituationen för målgruppen har varit fortsatt svår. Möjligheten att skaffa en bostad på den ordinarie bostadsmarknaden är begränsad, eftersom våra besökare i många fall saknar personnummer och arbete. De blir då hänvisade till mer osäkra boendeformer. Crossroads har sett flera exempel på osäkra hyresvärdar som utnyttjar den utsatta situation som många EU-medborgare befinner sig i.

SAMVERKAN CROSSROADS OCH GÖTEBORGS UNIVERSITET

Hösten 2014 införde juridiska institutionen vid Göteborgs Universitet en rättspraktik som bygger på samverkan mellan institutionen och olika idéburna organisationer i

Göteborg. Crossroads är en av de organisationer som ingår i rättspraktiken, vilket innebär att juriststudenter får möjlighet att göra praktik tre dagar i veckan under fem månader inom ramen för utbildningen som en del av kursen Praktisk Humanjuridik och Välfärdsrätt.

Rättspraktiken har visat sig vara väldigt användbar i och med att möjligheten för besökarna att få juridisk rådgivning har utökats samtidigt som Crossroads har byggt starka band till flera andra organisationer som ingår i samarbetet. Samarbetet med rättspraktiken har också resulterat i en EU-guide och en informationsbroschyr som kommer att vara praktiskt användbara för våra besökare, andra organisationer och myndigheter.

EU-GUIDE

Genom FEANTSA och vårt samarbete med Juridiska Institutionen vid Göteborgs Universitet har Crossroads utvecklat en EU-guide som publicerades i december 2015 och har översatts till ett flertal språk. Guiden är tänkt att verka som ett praktiskt gångbart verktyg för andra organisationer, myndigheter och Crossroadss besökare.

INFORMATIONSBROSCHYR

En informationsbroschyr gällande sjukvårdsfrågan har också tagits fram i samarbete med Rättspraktiken. Broschyren är tänkt att användas av Crossroads besökare när de gör besök i sjukvården. Broschyren beskriver vilka rättigheter EU-medborgare och varaktigt bosatta tredjelandsmedborgare har samt också de skyldigheter som svenska myndigheter har vad gäller utredning av den vårdsökandes försäkringsstatus.

INTERNATIONELLT ARBETE

På internationell nivå har Crossroads arbetat med informations spridning via ett antal paraplyorganisationer.

En av dem är AIRE Center² som anordnar seminarier,

¹ EURES De offentliga arbetsförmedlingarna inom Europeiska unionen/Europeiska ekonomiska samarbetsområdet har ett gemensamt nätverk, som består av mer än 5 000 lokala arbetsförmedlingar med över 100 000 anställda, som tillhandahåller tjänster för arbetssökande och arbetsgivare.

rundabordssamtal samt kunskapsutbyte rörande EU-rätt. Vårt samarbete med AIRE Center har bidragit till att öka EU-kommissionens medvetenhet om situationen i Sverige och att underlätta för kommissionens utredning gällande anmälningar. Vi har genom AIRE Center kunskapsutbyte med andra organisationer runt om i Europa som har en liknande situation i sina hemländer.

En annan organisation som Crossroads har samverkat med är Eurodiaconia³. Organisationen syftar till att påverka samhället för att uppnå en förbättrad situation för socialt utsatta personer.

Crossroads deltar även i en migrationsgrupp som är organiserad av FEANTSA. I gruppen ingår personer från olika organisationer i Europa, för tillfället är Sverige, Rumänien, Danmark, Irland, Spanien och Grekland representerade. Organisationerna samverkar under två år och nuvarande mål är att skriva ett dokument om hemlöshet som FEANTSA ska presentera för EU:s olika institutioner under 2016. Hemlöshetsfrågor är i fokus inte bara för EU-medborgare utan också för invandrare som befinner sig i ett EU-land som exempelvis asylsökande eller papperlösa. FEANTSA analyserar hur migration och hemlöshet ofta är ihopkopplade och visar på vilka hinder som finns för invandrare i olika länder.

Crossroads är också del av en europeisk kampanj ledd av ECAS som syftar till att förbättra den fria rörligheten inom EU. I nuläget finns det en del europeiska länder som arbetar för att begränsa den fria rörligheten, eftersom de är oroliga för att EU-medborgare kan komma att utgöra en belastning för den nationella budgeten. Kampanjen fokuserar på att sprida information till alla EU-länder om EU-medborgares rättigheter samt att förbättra rådande statistik om EU-medborgare.

Crossroads har informerat EU-kommissionens tjänstemän om hinder gällande EU-medborgare i det svenska samhället och hur dessa hinder bryter mot EU-lagstiftningen kring den fria rörligheten. EU-kommissionen ger Crossroads regelbundna uppdateringar angående förhandlingarna med Sverige som verkar vägra att ändra systemet för att ta bort hindren som EU-medborgare möter när de kommer till Sverige.

SPRÅKUNDERVISNING

Ett av de grundläggande behov som Crossroads målgrupp har när de kommer till Sverige är att lära sig språket, särskilt om det finns en önskan om att komma in på den svenska arbetsmarknaden. Att erbjuda undervisning i det svenska språket ses därför som en viktig aktivitet inom ramen för projektet. Undervisningen sker i Crossroads lokaler två eftermiddagar i veckan av kunniga volontärer med utbildning och erfarenhet av läraryrket.

Tidigare har skollagen tolkats som att ett svenskt personnummer var krav för att få ta del av SFI (Svenska för invandrare). Efter att Crossroads drivit frågan tillsammans med Solvit Kommerskollegium är det sedan december 2014 ändrat så att även EU-medborgare utan svenskt personnummer har tillgång till SFI. Trots att denna omtolkning av lagen gäller nationellt tycks det endast fungera i vissa städer. I Göteborg är väntetiden upp till tre månader för SFI varför många väljer att starta sin undervisning hos oss för att på snabbast möjliga sätt lära sig svenska och på så sätt höja sina chanser att komma in på den svenska arbetsmarknaden.

SJUKVÅRD

Crossroads har identifierat fortsatta problem med sjukvården, exempelvis i form av orimligt höga avgifter då ett besök på en vårdcentral kan kosta individen 1 400 kronor i förskottsbetalning, eftersom många inte innehar ett bevis på att de är försäkrade i hemlandet. Det har visat sig att 16 av 21 landsting och regioner fakturerar hela vårdkostnaden utan att grundligt undersöka om individen har en försäkring.

Att en EU-medborgare inte kan visa upp ett europeiskt sjukförsäkringskort eller likvärdigt intyg behöver inte betyda att personen inte är försäkrad. Det finns en tendens hos svenska myndigheter att automatiskt skicka en faktura för sjukhusbesöket utan att göra en individuell prövning av om personen är försäkrad eller inte. Det kan medföra att ärendet hamnar hos Kronofogden, vilket ger allvarliga konsekvenser för en EU-medborgare i redan utsatt

² The AIRE Centre is a specialist charity whose mission is to promote awareness of European law rights and assist marginalised individuals and those in vulnerable circumstances to assert those rights. <http://www.airecentre.org/>

³ <http://www.eurodiaconia.org/> Eurodiaconia is a European network of churches and Christian NGOs providing social and health care services and advocating social justice.

situation. Det är därför av vikt att svenska myndigheter gör en ordentlig utredning av personens försäkringstillhörighet i enlighet med de skyldigheter som Sverige har att följa enligt EU-rätten.

Medlemsländerna inom EU är skyldiga att samarbeta med varandra i frågor om sjukvårdsförmåner. Denna skyldighet innebär att svenska myndigheter på begäran av personen själv, eller om det av andra skäl är nödvändigt, ska vända sig till berörd myndighet i hemlandet för att kontrollera om försäkring finns. Det är inte rimligt att personen själv ska behöva sköta kontakten mellan medlemsländernas myndigheter.

Många av de besökare som Crossroads möter lever i social utsatthet och saknar därmed sjukförsäkring. För att de ska kunna tillgodose sig rätten till sjukvård anser vi att Sverige borde titta på möjligheten att införa den italienska sjukvårdsmodellen rörande subventionerad sjukvård för försäkringslösa EU-medborgare. Modellen ger en möjlighet för EU-medborgare som lever i utsatthet att registrera sig och få ett kort som gäller i sex månader, vilket ger tillgång till subventionerad sjukvård. Betalningen för sjukvården löses sedan på nationell nivå mellan de inblandade länderna utan att den vårdsökande blir belastad. Om en EU-medborgare har egna medel möjliggör också modellen att personen själv kan teckna en ettårig försäkring för en billig peng.

Crossroads arbetar med sjukvårdsfrågan bland annat via nätverket VUG (Vård för utsatta grupper) som är en sammanslutning i Göteborg med aktörer från exempelvis Röda Korset, Rosengrenska stiftelsen, När-hälsan Göteborg, Socialresursförvaltning och Etiskt Forum. Noterbart är Vårdcentralen för hemlösa i Göteborg som är behjälplig för målgruppen utan uppvisande av försäkringskort.

Akuttandvård fungerar för tillfället bra i Göteborg. När Crossroads startade fanns volontärtandläkare anslutna till projektet, men idag hjälper Folktandvården till med tandvården till en kostnad av 50 kronor per besök.

HEMVÄNDANDE

En av uppgifterna för Crossroads är att stötta personer som vill återvända hem. Den största delen av arbetet är rent praktisk och innebär hjälp med att hitta buss- eller flygbiljetter, men i vissa fall även hjälp med bokning av biljetterna. De allra flesta som vill resa hem bekostar biljetten själva. I de fall personen saknar egna medel till hemresan har vi hänvisat till Socialjouren i Göteborg som i vissa fall beviljat medel till hemresan.

TILLGÅNG TILL DATORER

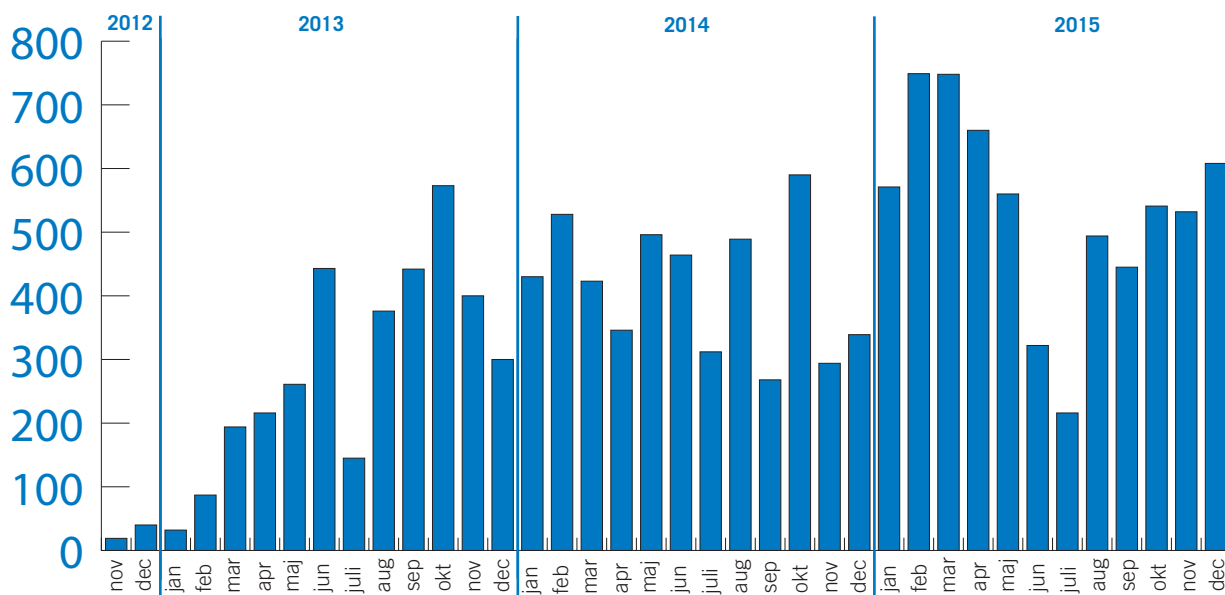
På Crossroads erbjuds besökarna tillgång till datorer, vilka används för jobb- och informationssökning. I många fall är besökarna ovana att använda internet och de har lågt förtroende för den information de får fram, vilket resulterar i att man söker bekräftelse av den information man finner hos Crossroads EU-vägleddare.

Det bristande förtroendet kan grunda sig i kulturella skillnader där besökaren exempelvis är van att få information från myndigheter muntligt och inte söka den via internet.

Utöver en begränsad kunskap kring hur man använder internet finns i många fall även ett språkligt hinder, vilket även det gör att EU-vägleddare behöver förklara och ge muntlig information.

Förutom att söka information används datorerna även för att upprätthålla kontakt med familj och vänner i hemlandet.

STATISTIK OCH BESKRIVNING FÖR HELA PROJEKTIDEN

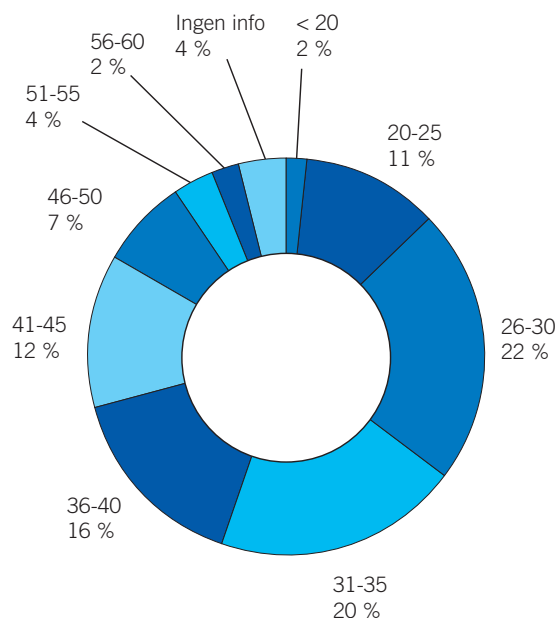
ANTAL BESÖK MÅNAD FÖR MÅNAD

För 2013 och 2014 har trenden varit att antalet besökare på Crossroads minskar i slutet på året, eftersom många brukar åka hem till sina familjer i december och sedan återvänder i januari/februari.

Under 2015 såg vi att ett antal av dem som försörjer sig i gatumiljö valde att stanna till slutet av december då de såg att möjligheten att tjäna pengar var större under julhandeln.

Enligt de observationer som Crossroads har gjort över tid kommer arbetssökande EU-medborgare och varaktigt bosatta tredjelandsmedborgare ofta i april och maj för att söka sommarjobb och säsongarbete. Att rekrytering inför sommarjobb och säsongarbete vanligtvis sker i januari och februari i Sverige är en försvårande omständighet för gruppen.

ÅLDERSGRUPPER

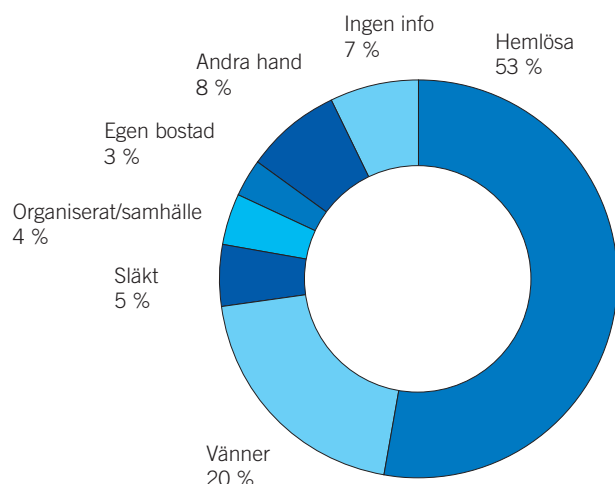

Övervägande delen av våra besökare är i åldrarna 25-40 år. Det har inte förändrats över tid. Detta visar på ett tydligt sätt att de som besöker oss är i arbetsför ålder och att deras främsta behov är försörjning.

FÖRDELNING MÄN OCH KVINNOR

Under projekttiden har Crossroads inte sett någon stor förändring vad gäller könsfördelningen på besökarna. Totalt under projekttiden såg det ut så här: 25 procent kvinnor och 75 procent män.

BOENDE I SVERIGE

Svårigheter att hitta en bostad eller tillfälligt övernattningsalternativ är ett ständigt problem för dem Crossroads möter. Både de som försörjer sig i gatumiljö och de som har arbete eller är aktivt arbetssökande upplever svårigheter att hitta någonstans att bo. De flesta räknas som hemlösa enligt Socialstyrelsens definition av hemlöshet enligt situation 1, och bara 3 procent av Crossroads besökare har hittat en egen bostad.

De riktade insatser som sker via IOP-samarbetet vänder sig i första hand till personer från Bulgarien och Rumänien som försörjer sig i gatumiljö. Crossroads har identifierat att gruppen varaktigt bosatta tredjelandsmedborgare i större utsträckning löser sitt boende via bekanta och församlingar.

URSPRUNGLÄNDER

48 procent av alla besökare är rumänska medborgare. Under 2015 såg Crossroads ett ökat antal bulgariska medborgare och i dagsläget omfattar de 8 procent.

Under de senaste tre åren har antalet varaktigt bosatta tredjelandsmedborgare ökat och siffran ligger nu på 17 procent bland våra besökare. Vid starten mötte vi många varaktigt bosatta tredjelandsmedborgare som kommit via Spanien eller Italien från nordafrikanska länder där Nigeria och Ghana var de vanligast förekommande. Under 2015

såg Crossroads ett ökat antal marockanska medborgare med tidigare bosättning i Italien som valt att flytta till Sverige i syfte att få ett arbete.

Utöver de varaktigt bosatta tredjelandsmedborgare som vi mötte under 2015 har ett ökat antal papperslösa personer, särskilt från Albanien, Afghanistan, Ukraina och Syrien, letat sig till Crossroads. Eftersom de inte omfattas av den fria rörligheten hänvisar Crossroads dem vidare till andra frivilligorganisationen där deras behov kan tillgodoses.

Vi kan notera att de flesta varaktigt bosatta tredjelandsmedborgare kommer via Italien (46 procent), Spanien (29 procent), Grekland (4 procent) och Frankrike (4 procent). Italien och Spanien varit ledande transitländer inom EU för de flesta som sökte rådgivning på Crossroads. Anledningen till det är att krisen sedan 2008 har slagit hårt i de aktuella länderna och tvingat många att söka sig vidare för sin försörjning.

Utifrån nationalitet utgör rumäner majoriteten av Crossroads besökare. Vid det första mötet med EU-väglädarna har mer än hälften (56 procent) av rumänerna varit i Sverige i en månad eller mindre. Boendesituationen för den rumänska gruppen är svår. Tre fjärdedelar av lever i hemlöshet under sin vistelse i Sverige och bara ett fåtal (9 procent) lyckats få eget boende i första eller andra hand. Övriga bor under osäkra förhållanden hos exempelvis släktingar eller vänner, alternativt i olika bosättningar i Göteborg med omnejd.

44 procent av de rumäner vi har mött har uppgett att de är arbetssökande. Utbildningsnivån för den rumänska gruppen är i de flesta fall låg, så stor del som 41 procent har inte avslutat grundskola eller har ingen utbildning alls. 26 procent har avslutat grundskolenivå, och 15 procent har någon form av yrkesutbildning. Detta leder till att gruppen rumäner har svårt att komma in på arbetsmarknaden, då de svenska kraven är höga både vad gäller utbildnings- och arbetslivserfarenhetsnivå.

VARAKTIGT BOSATTA TREDJELANDSMEDBORGARE

Nästan en femtedel av Crossroads besökare består av varaktigt bosatta tredjelandsmedborgare. Denna grupp är ofta osynlig i samhället och upplever liknande svårigheter som EU-medborgare vad gäller jobb och boende. För varaktigt bosatta tredjelandsmedborgare gäller något andra regler än för EU-medborgare, men även de omfattas av den fria rörligheten.

De två största grupperna av varaktigt bosatta tredjelandsmedborgare är nigerianer och marockaner bland de

tredjeland-medborgare⁴ som besöker Crossroads. De flesta av dessa har gymnasial och/eller yrkesutbildning och har innan de kom till Sverige arbetat i Italien eller Spanien. Crossroads har sett att varaktigt bosatta tredjeland-medborgare ofta har svårt att komma in på arbetsmarknaden i de branscher där de har tidigare arbetslivserfarenhet, vilket är olyckligt, eftersom det utgör ett slöseri av deras kompetens. Likaså har många arbetat svart i transitländerna, vilket försvårar möjligheten till referenser och betyg från tidigare arbeten. En förenkling av att tillgodoräkna sig utländska meriter genom ett förbättrat system för verifiering hade underlättat väsentligt för denna målgrupp. Till skillnad från EU-medborgare behöver varaktigt bosatta tredjeland-medborgare uppehållstillstånd efter tre månader i Sverige, vilket ofta leder till problem med tanke på de långa väntetider som för tillfället råder hos Migrationsverket.

UTBILDNINGSNIVÅ

Generellt kan konstateras att de flesta besökarna som Crossroads aktivt har arbetat med har gått i skolan och har grundskole- och/eller gymnasial utbildning. Trots det är det svårt för målgruppen att få arbete i Sverige då kraven ofta är högt ställda.

En liten del av de besökare vi möter kan räknas som analfabeter, vilket medför ett stort hinder i möjligheten att erhålla ett arbete. De blir därmed hänvisade till den svarta arbetsmarknaden eller försörjning i gatumiljö.

ATT SÖKA JOBB I SVERIGE

Crossroads ser framförallt två hinder i möjligheten att få ett arbete i Sverige. Det ena hindret är skillnaden i besökarnas utbildningsnivå jämfört med de krav som ställs på den svenska arbetsmarknaden och det andra hindret utgörs av avsaknaden av språkkunskaper.

Det har visat sig att många av våra besökare, oberoende av sin utbildning och kompetens, söker jobb inom restaurangbranschen, byggnadsbranschen och städbranschen där de största möjligheterna finns att få jobb.

Crossroads har märkt att allt fler av besökarna visar intresse för att registrera eget företag i form av enskild firma för att komma in i systemet och arbeta självständigt. Anledningen till det kan vara arbetsgivarnas ovilja att betala skatt för sina anställda och att det blir lättare att samarbeta med en enskild firma. Som egenföretagare kan det vara lättare att folkbokföra sig i Sverige i jämförelse med dem som har en vanlig anställning.

UTNYTTJANDE/EXPLOATERING

Göteborgs Stadsmission tillämpar ILO:s definition av tvångsarbete: "arbete eller tjänstgöring som utkrävs från en person under hot eller straff, vilket inkluderar straffrättsliga sanktioner och förlusten av rättigheter och privilegier, där personen inte har erbjudit honom själv frivilligt".

Vi har noterat ett ökat antal berättelser kring utnyttjande under år 2015. Problemet har tidigare beskrivits i rapporten Det Nya Europa från 2014. Det kan bero både på en ökning av fenomenet, men också på ett ökat förtroende för personalen på Crossroads, vilket kan ha lett till fler utförliga berättelser.

Värt att notera är att de flesta personer som Crossroads kommer i kontakt med inte känner sig tvingade att göra någonting på grund av andra personer, utan att känslan av tvång i de allra flesta fall beror på yttre omständigheter, så som fattigdom.

De olika former av utnyttjande som har identifierats baseras på besökarnas berättelser. Eftersom de personer som Crossroads möter har olika bakgrund ser formerna av utnyttjande olika ut.

Vanligt bland grupperna rumäner och bulgarer är så kallat bedrägliga rekryteringsförfaranden där personerna har vilselett vad gäller möjligheten att få jobb i Sverige. Utöver detta förekommer även försäljning och uthyrning av platser för tiggeri belägna i centrala områden. Det förekommer enstaka fall där personer har tvingats till tiggeri av en annan person.

I andra grupper, exempelvis bland gruppen varaktigt

⁴ <http://www.migrationsverket.se/Privatpersoner/EU-medborgare-och-varaktigt-bosatta/Varaktigt-bosatt.html>

Personer som har bott i minst fem år i ett EU-land med uppehållstillstånd kan ansöka om att få status som varaktigt bosatt i det landet. Den som får status som varaktigt bosatt får ett särskilt EG/EU-uppehållstillstånd som innebär att personen har vissa rättigheter som liknar de som en EU-medborgare har. Det ger personen större möjligheter att flytta till ett annat EU-land för att till exempel arbeta, studera, starta eget företag eller leva på sin pension.

bosatta tredjelandsmedborgare, har Crossroads kommit i kontakt med personer som har betalat för falska anställningsbevis i syfte att få uppehållstillstånd och sedan betalat arbetsgivareskatt ur egen ficka. I andra fall har tredjelandsmedborgare behövt betala tillbaka delar av sin lön till arbetsgivaren för att erhålla uppehållstillstånd.

Sedan Crossroadss förra rapport har ett nytt fenomen identifierats. Personer uppger att de har blivit lurade att betala för att få information eller hjälp att få samordningsnummer eller personnummer.

På grund av den svåra bostadssituation som råder i Göteborg har vi sett att många tvingas betala upp emot 1 500 kronor per månad för en så kallad "madrassplats". En sådan plats innebär att personen hyr en madrass i en överbefolkad lägenhet och att personen endast har tillgång till lägenheten nattetid.

Crossroadss erfarenhet rörande utnyttjande och exploatering inom den egna gruppen stämmer väl överens med Polismyndighetens Rapport 2015 "Nationell lägesbild" (December 2015). Crossroads har tidigare berättat om det i rapporten Det nya Europa 2014.

BERÄTTELSE FRÅN VÅRA BESÖKARE

MAN (33 ÅR)

”2008 hade jag uppehållstillstånd i Spanien och jobbade inom hotell- och restaurangbranschen. Med krisen 2008 förändrades situationen i Spanien dramatiskt och det var mycket svårt att få jobb. Jag åkte därför tillbaka till Marocko, men återvände till Spanien under sommarmånaderna.

Till slut lyckades jag få permanent uppehållstillstånd i Spanien. Efter det reste jag till Belgien för att hitta ett jobb. Jag kände ingen där och det enda jag hade med mig var min ryggsäck. Det var svårt, men jag kunde överleva. I Belgien var det svårt att få permanent uppehållstillstånd eftersom man måste få ett jobb och sedan arbeta för samma arbetsgivare under tre år. Efter två år i Belgien försökte jag istället hitta ett jobb i Norge. Det var ett mycket dåligt beslut eftersom det var vinter där. Jag återvände till Spanien och sedan också till Marocko.

Innan mitt uppehållstillståndskort i Spanien löpt ut bestämde jag mig för att pröva en gång till och åkte till Sverige. Jag har alltid hört bra saker om Sverige, att det är ett demokratiskt land och att människor lever som jämlikar. Alla vet att Sverige är ett bra land. Jag åkte först till Stockholm och därefter till Göteborg där jag försökte kontakta en bekant, men han besvarade inte mina samtal. Återigen var jag ensam. Jag fick rådet att gå till moskén och att jag där kunde få information om boende. Jag hade tur och hittade en sovplats att hyra under 15 dagar i en lägenhet.

Varje dag sökte jag arbete. I början arbetade jag svart inom städbranschen, men villkoren var fruktansvärda. Jag arbetade många timmar för en mycket låg lön och valde därför efter ett tag att sluta. Levnadsvillkoren var också svåra; vi bodde åtta personer i en tvårumslägenhet.

Genom en vän fick jag kontakt med en städfirma som letade efter en fransktalande person med körkort. Efter en månads svartarbete med det företaget lyckades jag få ett lagligt anställningsavtal. Det hjälpte mig att till slut få ett fem års uppehållstillstånd i Sverige.”

GIFT PAR (58 OCH 50 ÅR)

”Vi kom till Sverige för att jobba. Min man har arbetat som elektriker i Rumänien och jag har jobbat som personlig assistent i Italien samt säsongsarbetet inom lantbruksbranschen i Portugal. Jag och min man blev lurade till Sverige av en bekant, som sade att han skulle anställa oss i Sverige. Det hände inte.

Vi betalade inte resan i förhand. Istället kom vi tillsammans med vår bekant överens om att betala hälften var för resekostnaderna, men vid ankomsten till Sverige sade han att vi skulle betala 2 000 kronor utan att han visade upp något kvitto. Han tvingade oss sedan att tigga för att kunna betala summan.

När vi kom till Sverige sov vi i en bil. I den hade vi alla våra tillhörigheter inklusive min mans körkort, ID-kort och andra dokument. Tyvärr blev bilen flyttad av något parkeringsföretag och vi blev därför av med alla våra saker. Just nu kan min man inte resa tillbaka till Rumänien på grund av detta trots att vi anmälde förlusten till polisen.

Det är jättesvårt att finna sovplats. Vi har tillbringat några nätter på ”Caritas” (Stjärnklart), men där finns inte alltid plats, så vi har sovit på Centralstationen eller utomhus, eftersom man inte får sitta hela natten på Centralstationen då det stänger. Vi tackar Gud för att kyrkan har öppet nu under natten så att vi får vara inne i värmen och inte ute i snön och kylan. Men vad ska vi göra när den stänger? Min man har hjärtproblem och får ganska ofta bröstsmärta från kyla och ansträngning. Vi är rädda att han ska få en hjärtattack. Jag mår också dåligt, det är för mycket...

Eftersom vi inte har någon annan möjlighet att försörja oss så tigger vi, men vi gillar inte det. Vi vill och kan jobba. Jag har arbetat utomlands tidigare, men det har aldrig varit så svårt som här i Sverige.”

EXEMPEL PÅ RÅDGIVNINGSSÄRENDE

En 36-årig kvinna från Italien kom till Sverige för att söka jobb. Hon fick behovsanställning som köksbiträde och jobbade regelbundet minst 50 timmar per månad under 3 månaders tid.

Kvinnan hade diabetes och behövde insulinbehandling, vilket i Sverige ingår i högkostnadsskyddet. Kvinnans europeiska sjukförsäkringskort hade gått ut och hon väntade på sitt nya kort från Italien för att få tillgång till subventionerade läkemedel i Sverige.

Samtidigt ville hon etablera sig i Sverige för att leva med sin man och skickade därför in en ansökan om folkbokföring till Skatteverket för att få personnummer. Kvinnan hade svårt att få kort från Italien och Skatteverket avtog felaktigt hennes ansökan trots att hon hade jobb i Sverige. Eftersom insulinet tog slut efter tre månader var hon tvungen att köpa sitt insulin själv, vilket var väldigt dyrt. Crossroads hjälpte kvinnan att köpa insulin och hjälpte samtidigt till att överklaga beslutet från Skatteverket.

Efter tre månader fick kvinnan personnummer och kunde få sin insulinbehandling på högkostnadsskyddet.

Detta är ett exempel på hur EU-medborgare behandlas olika av svenska myndigheter som tolkar reglerna restriktivt och bryter mot EU-rätten.

Göteborgs kyrkliga stadsmission

info@stadsmissionen.org

Stigbergsliden 6, 414 63 Göteborg

VX 031-755 36 00

Gåvoplusgiro: 90 01 70-2

Gåvobankgiro: 900-1702

Swish 90 01 702

GÖTEBORGS KYRKLIGA
STADSMISSION